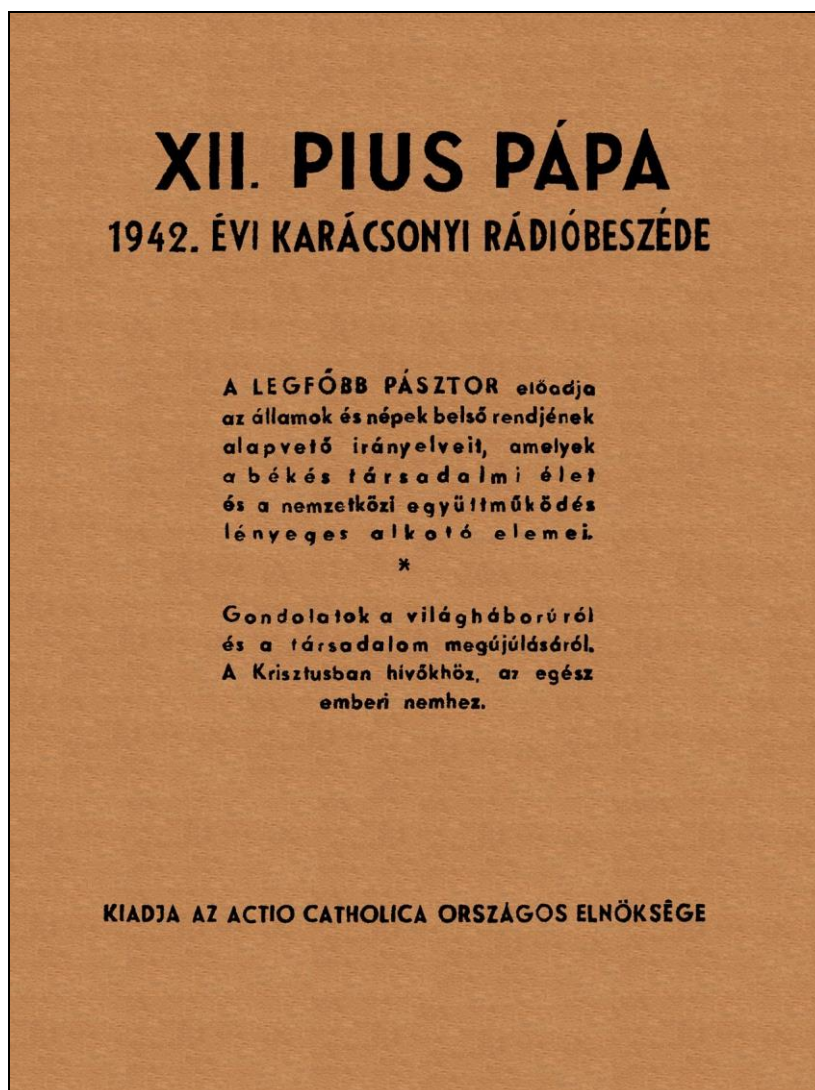

XII. Pius pápa 1942. évi karácsonyi rádióbeszéde

Ez a mű a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár (PPEK)
– a magyar nyelvű keresztény irodalom tárháza – állományának része.

Bővebb felvilágosításért és a könyvtárral kapcsolatos legfrissebb hírekért
látogassa meg a <http://www.ppek.hu> internetes címet.

Impresszum

XII. Pius pápa
1942. évi karácsonyi rádióbeszéde

A Legfőbb Pásztor előadja az állomok és népek belső rendjének alapvető irányelveit, amelyek a békés társadalmi élet és a nemzetközi együttműködés lényeges alkotó elemei.

Gondolatok a világháborúról és a társadalom megújulásáról. A Krisztusban hívőkhöz, az egész emberi nemhez.

Nihil obstat
Dr. Antonius Lepold
censor dioecesanus

2528/1943. Imprimatur
Strigonii, die 30. Martii 1943.
Dr. Michael Török
vicarius generalis s.

A könyv elektronikus változata

Ez a publikáció az azonos című füzet elektronikus változata. A füzetet az Actio Catholica Országos Elnöksége adta ki 1943-ban.

Tartalomjegyzék

Impresszum.....	2
Tartalomjegyzék	3
A szent Karácsony és a szenvedő emberiség	4
A nemzetközi kapcsolatok és a nemzetek belső rendje.....	5
A társadalmi élet kettős alapeleme.....	5
I. Együttélés a rendben	6
Isten az egyéni és társadalmi élet ős oka és végső alapja	6
Az emberi személy fejlődése és tökéletesítése	6
A társadalmi jogrend és célkitűzései	7
II. Együttélés a nyugalomban	10
A nyugalom és a tevékenység összhangja	10
A munkás világ	10
Az emberi társadalom rendjének és megbékélésének öt alapvető pontja.....	11
Gondolatok a világháborúról és a társadalom megújulásáról.....	16
Fohász a világ Megváltójához	17

A szent Karácsony és a szenvedő emberiség

Szeretett gyermekeim az egész földkerekségen!

Minden esztendőben a szent Karácsony visszatérével az öröm és az áhítat mindig friss üdőségével hangzik a betlehemi jászoltól a keresztények fülébe és kelt édes visszhangot szívükben Jézusnak az üzenete, aki világosság a sötétségben. Ez az üzenet mennyei igazságok tündöklő fényével világítja meg a tragikus tévedésektől elborult világot. Túlradó örömmel és bizalommal tölti el a mélységes és keserű szomorúság által szorongatott emberiséget. Szabadságot hirdet Ádám fiainak, akik a bűn és a vétkek bilincseiben sínylődnek. Irgalmat, szeretetet, békét ígér a szenvedők és sanyargatottak végtelen seregének, akik látják, hogy boldogságuk szertefoszlott és életerejük összeroppant viharos napjaink küzdelmének és gyűlöletének fergetegében.

És a szent harangok, melyek ezt az üzenetet minden világrészben hirdetik, nemcsak arról az isteni ajándékról emlékeznek meg, amelyet az emberiség a keresztény kor elején kapott, hanem vigasztaló jelenlegi valóságot is hirdetnek és hangoztatnak, örökké ifjú, tehát mindig élő és életet adó valóságot, annak „az igaz világosságnak” a valóságát, „amely minden erre a világra jövő embert megvilágít” és nem ismer alkonyulást. Az Örök Ige, az út, igazság és élet azzal, hogy nyomorúságos barlangban született és így megneemesítette és megszentelte a szegénységet, megkezdte ilyképpen misszióját: az emberi nem tanításának, üdvözítésének és megváltásának munkálását. Kimondott és megszentelt egy szót, amely még ma is az örök élet szava. Ez a szó alkalmas arra, hogy megoldja a legkínzóbb kérdéseket, amelyek megoldatlanok és megoldhatatlanok annak, aki mulékony és merőben emberi szempontokat és eszközöket alkalmaz. Olyan kérdéseket, melyek véresen merednek a végsőkig elkeseredett emberiség gondolat- és érzésvilága elé és parancsolón feleletet követelnek.

A „Szánom a sereget” jelige számunkra szent, sérthetetlen, minden időben és minden emberi helyzetben érvényes és sarkaló parancs, éppen úgy, ahogy Jézusnak jelszava volt. Az Egyház önmagát tagadná meg, nem volna többé édesanya, ha süket maradna gyermekeinek szívszorogató segélykiáltására, mely az emberiség minden társadalmi osztályából fülébe hangzik. Nem szándékozik állást foglalni az egyik vagy másik különleges és határozott módozat mellett, amellyel egyes népek és államok belső rendjük és a nemzetközi együttműködés óriási kérdéseit megoldani törekszenek, amíg azok tiszteletben tartják az isteni törvényt. Másrészt azonban az Egyház, „az igazság oszlopa és alapja” (1Tim 3,15), Isten akaratából és Krisztus rendeléséből a természeti és természetfeletti rend őre, nem mondhat le arról, hogy fiainak és az egész világmindenségnek ne hirdesse a megrendíthetetlen alapvető irányelveket és azokat mindenféle elferdítéstől, elhomályosítástól, beszennyezéstől, hamis értelmezéstől és tévedéstől meg ne óvja. Annál inkább, mert végső elemzésben megtartásuktól, nem pedig egyszerűen valamely nemes szándékú és merész akarat erőfeszítésétől függ bármely nemzeti és nemzetközi új rendnek végső szilárdsága, amely után forró sóvárgással vágyakoznak minden népek, amelyeknek nemcsak vitéségét és áldozatosságát, hanem szorongattatásait és fájdalmait is ismerjük. Úgy érezzük, hogy a kimondhatatlan megpróbáltatások és ellentétek emez órájában kivétel nélkül mindannyiukhoz mélységes, pártatlan és rendíthetetlen szeretet kapcsol bennünket; az a határtalan vágy, hogy mindazt az enyhülést és segítséget megadjuk nekik, ami bármilyen módon hatalmunkban van.

A nemzetközi kapcsolatok és a nemzetek belső rendje

Legutóbbi karácsonyi szózatunk a keresztény gondolkodás világánál kifejtette azokat az elveket, amelyek a nemzetközi érintkezés és együttműködés rendjét szabályozzák az isteni törvényeknek megfelelően. Ma, abban a meggyőződésben, hogy minden becsületes ember helyesléssel és érdeklődéssel találkozunk, különös gonddal és ugyanolyan részrehajlatlansággal az államok és népek belső rendjének alapvető szabályaira térünk ki. A nemzetközi kapcsolatok és a belső rend bensőségesen összefüggnek, mivel a nemzetek közötti egyensúly és összhang az egyes államok belső egyensúlyától és az anyagi, társadalmi és szellemi téren elért belső érettségétől függ. Szilárd és zavartalan békefront kiépítése kifelé nem lehetséges bizalomgerjesztő belső békefront nélkül. Tehát csakis a teljes békére való törekvés mind a két síkon szabadíthatja fel majd a népeket a háború kegyetlen lidércnyomásától, csökkentheti vagy szüntetheti meg fokozatosan újabb felfordulások és kavargások anyagi és lelki okait.

A társadalmi élet kettős alapeleme

Minden társadalmi együttélés, amely méltó erre a névre, békevágyból származik és éppen így békére is törekszik; „a békében való ama nyugodt együttélésre”, amelyben Szent Tamás, Szent Ágoston ismert mondását visszhangoztatva (S. Th. 2a 2ae p. q. 29 a. 1 ad 1; S. Aug. De Civitate Dei, 1. 19, c. 13, n. 1) a béke lényegét látja. Ennélfogva két alapelem tartja fenn a társadalmi életet: együttélés a rendben és együttélés a nyugalomban.

I. Együttélés a rendben

A rend, amely a társas élet alapja az embereknél, vagyis az olyan szellemi és erkölcsi lényeknél, akik természetüknek megfelelő cél megvalósítására törekszenek, nem csupán számszerűleg különböző részek merőben külső összetétele, hanem sokkal inkább – és ennek is kell lennie – egy belső egységnek minél tökéletesebb megvalósítására irányuló törekvés, ami nem zárja ki a tényleges valóságban gyökerező különbözőségeket, amelyeket a Teremtő akarata vagy természetfeletti irányelvek szentesítettek.

Mindennemű társas élet ősalapjainak világos felismerése ma lényegesen fontosabb, mint valaha, mert az emberiség, amelyet megmérgezték a felburjánzó tévtanok és társadalmi eltévelyedések, kínoz a vágyak, tanok és törekvések zűrzavarának láza, keservesen vergődik a maga felidézte rendetlenségben, és érzi a téves társadalmi eszmék romboló erejének hatását, amelyek mellőzik az isteni irányelveket, vagy azokkal szembefordulnak. A rendetlenséget csak renddel lehet leküzdeni, ez azonban nem lehet pusztán erőszakolt vagy látszólagos rend. A sötétséget nem lehet nyomasztó és ijesztő hatásával együtt másként eloszlatni, mint világossággal, nem pedig lidércfénnyel. Ezért a menekvés, a megújulás és a fokozatos javulás sem várható és nem származhat mástól, mint ha széleskörű és befolyásos rétegek visszatérnek a helyes társadalmi felfogáshoz. Ehhez a visszatéréshez Isten rendkívüli kegyelmére, a jó és messzelátó lelkek rendíthetetlen, készséges és áldozatos jó akaratára van szükség. Ezekből a befolyásosabb rétegekből, amelyek készségesebbek a helyes társadalmi irányelvek vonzó szépségének mélyebb megismerésére és mérlegelésére, a társadalmi élet igazi, isteni és szellemi eredetéről vallott meggyőződés átmegy és elterjed a tömegekben. Ezzel megnyílik az út ama erkölcsi elgondolások felújításának, erősödésének és megszilárdulásának, amelyek nélkül a legbüszkébb kísérletezések sem lesznek egyebek Bábelnél, amelynek lakói, még ha közösek is falaik, különböző és egymást zavaró nyelven beszélnek.

Isten az egyéni és társadalmi élet ős oka és végső alapja

Az egyéni és társadalmi életből fel kell emelkednünk Istenhez, az első okhoz és végső alaphoz, az első házassági együttélés teremtőjéhez, a családi együttélés, a népek és nemzetek együttélésének forrásához. A társas élet, noha csak tökéletlenül tükrözi vissza mintaképét, a háromszemélyű egy Istent, aki a megtestesülés titkával megváltotta és felemelte az emberi természetet, eszményi jellegénél és céljánál fogva az értelem és a kinyilatkoztatás világánál egyaránt feltétlen erkölcsi tekintéllyel bír, mely felette áll az idők minden változásának. Vonzóereje, melyet csalódások, tévedések, balsiker nem tud megtörni vagy csökkenteni, ellenállhatatlanul arra indítja a nemesebb és az Úrhoz hűségesebb lelkeket, hogy megújuló tetterővel, új meglátásokkal, új tudással, eszközökkel és módszerekkel kísérleljék meg azt, amit más időkben és más körülmények között hiába igyekeztek megvalósítani.

Az emberi személy fejlődése és tökéletesítése

A társadalmi élet eredeti rendeltetése és lényeges célja az emberi személy fenntartása, fejlesztése és tökéletesítése. A társadalom segít megvalósítani becsületesen a vallási és művelődési irányelveket és értékeket, melyeket a Teremtő minden embernek és az egész emberiségnek összességében és természetes szétágazásaiban egyaránt kijelölt.

Az olyan társadalmi tan vagy rendszer, amely tagadja vagy mellőzi az ember és az Isten között fennálló eme benső és lényegbevágó kapcsolatot, hamis úton jár. Amíg egyik kezével épít, a másikkal készíti a bomlasztó tényezőket, amelyek előbb-utóbb veszélybe sodorják és elpusztítják alkotását. És amikor elveti az emberi személynek és életnek kijáró megbecsülést s

nem ad neki megfelelő helyet rendszerében, törvényhozó és végrehajtó tevékenységében, korántsem szolgálja a társadalmat, hanem inkább megkárosítja. Ahelyett, hogy támogatná és éltetné a szociális gondolatot, megvalósítaná várakozásait és reményeit, megfosztja azt minden belső értékétől, s csak hasznossági szólamnak használja, amely egyre számottevőbb társadalmi körökben határozott és nyílt ellenállásba ütközik.

Noha a társadalmi élet belső egységet jelent, ez nem zárja ki a különbözőségeket, amelyek a valóságban és a természetben gyökereznek. Ha azonban szilárdan ragaszkodunk az emberi dolgok legfőbb szabályozójához, az Istenhez, az emberek közt levő hasonlóságok éppen úgy, mint a különbözőségek megtalálják a maguk helyét a létezés, az értékek s ennél fogva az erkölcs feltétlen rendjében is. Ha ellenben meginog ez az alap, a műveltség különféle területei közt veszedelmes szakadás áll be, jelentkezik a körvonalak, határok és értékek bizonytalansága és ingadozása, úgy, hogy pusztán külső tényezők és gyakran vak ösztönök döntenek el majd a pillanat uralkodó irányzata szerint, kit illet meg a főhatalom egyik vagy másik irányban.

Az elmúlt évtizedek káros gazdasági rendszerét, amely minden polgári életet kiszolgáltatott a nyereszkedési ösztönnek, újabban egy nem kevésbé káros felfogás váltotta fel, amely mindent és mindenkit politikai szemszögből néz, és kizár minden erkölcsi és vallási szempontot. Végzetes eltévelyedés és kisiklás ez, tele előre nem látható következményekkel a társadalmi élet számára, amely még soha sem volt olyan közel ahhoz, hogy elveszítse legnemesebb értékeit, mint most, amikor azzal áztatja magát, hogy büntetlenül megtagadhatja vagy elfelejtheti méltóságának örök forrását: Istent.

A hit által megvilágosított ész meghatározott és előkelő helyet jelöl ki a társadalmi szervezetben az egyes egyéneknek és különleges társaságoknak. Jól tudja, – csak a legfontosabbakra mutatunk rá, – hogy az állam egész tevékenysége, politikai és gazdasági téren egyaránt, a közjó állandó biztosítására irányul. Vagyis azokra a külső feltételekre, amelyek a polgárok összességének szükségesek ahhoz, hogy kifejtsék képességeiket és kötelességeiket, anyagi, szellemi és vallási életüket, amennyiben a család és más szervezetek, amelyeket természet adta jogos elsőbbség illet meg, nem elegendők, másrészt pedig az Isten üdvözítő akarata nem jelölt ki az Egyházban más egyetemes jellegű társaságot az emberi személy szolgálatára és vallási céljainak megvalósítására.

Az olyan társadalmi rendszerben, amelyet a vallás szelleme átjár és szentesít, a közgazdasági élet és a művelődés minden egyéb megnyilatkozása rendkívül változatos, mégis belső összhangban működő óriási nemes kohót alkot, amelyben a tagok szellemi egyenlősége és foglalkozásbeli különfélesége megtalálja jogait és azok teljes érvényesülését. Ellenkező esetben a munka elveszíti értékét és lesüllyed a munkás.

A társadalmi jogrend és célkitűzései

Ahhoz, hogy az Isten akarata szerint való társadalmi élet elérje célját, múlhatatlanul szükséges valamiféle jogrendszer, amely azt külsőleg támogatja, védi és oltalmazza. A jogrendnek nem az a rendeltetése, hogy uralkodjék, hanem, hogy szolgáljon. Igyekezzen kifejleszteni és gyarapítani a társadalom életerejét céljainak dús sokféleségében. Segítse tökéletesedésre békés együttműködésben az egyes erőket, és védje meg azokat megfelelő tisztességes eszközökkel minden ellen, ami teljes érvényesülésüket hátrányosan befolyásolja. Ennek a jogrendnek, hogy a társadalom egyensúlyát, biztonságát és összhangját biztosítsa, fenytő hatalma is van azokkal szemben, akiket csak ezen az úton lehet megtartani a társadalmi élet nemes keretei között. Azonban a hatóság, ha valóban méltó akar lenni erre a névre, éppen eme jogának igazságos gyakorlásában állandóan aggódó felelősséget fog érezni az örök Bíróval szemben, akinek ítélőszéke előtt minden hamis ítélet és különösen az Istentől rendelt szabályok felforgatása megkapja a maga elmaradhatatlan büntetését és kárhóztatását.

A társadalom végső, mélyen fekvő, szilárd és alapvető irányelveit emberi elme beavatkozása meg nem támadhatja. Letagadhatják, semmibe vehetik, megszeghetik, megvethetik, de soha el nem törölhetik jogi hatállyal. Bizonyos, ahogy az idők változnak, változnak az életkörülmények is, de mégsem lehetséges teljes úr, sem tökéletes szakadék a tegnap és ma joga között, régi politikai rendszerek és alkotmányok eltűnése és új jogrendek keletkezése között. Egyébként akármilyen változás vagy átalakulás álljon be, minden társadalmi élet célja változatlan, szent és kötelező marad: az Isten képmására teremtett ember egyéni értékeinek kifejlesztése. Az emberi nem minden tagjának megmarad az a kötelessége, hogy megvalósítsa saját változhatatlan életcéljait, bármilyen is a törvényhozó és a hatalom, amelynek engedelmeskedik. Fennmarad tehát mindenkor és semmiféle ellenkezés miatt sem szűnik meg az elidegeníthetetlen joga – s ezt barátoknak és ellenségnek el kell ismerni – az olyan jogi rendszerhez és gyakorlathoz, amely érzi és tudja, hogy legfőbb kötelessége a közjő szolgálata.

A jogrendnek továbbá az a magasztos és nehéz feladata van, hogy biztosítsa a békés érintkezést mind az egyének között, mind a közületek között, mind pedig ez utóbbiak belső életében. Ezt pedig akkor érjük el, ha a törvényhozók felhagynak azokkal a veszedelmes, a közösség belső szilárdságára káros elméletekkel és gyakorlattal, amelyek sorozatos téves tételekből indultak ki és terjedtek el. Ezek között kell említünk a jogi pozitívizmust, amely a pusztán emberi törvényalkotásnak megtévesztő felségjogot tulajdonít, és egyengeti az utat a törvénynek az erkölctől való végzetes elszakadásához. Ide sorozzuk továbbá azt a felfogást, amely bizonyos nemzetek vagy fajok vagy osztályok számára foglalja le a jogérzékét, mint végső parancsot és megfellebbezhetetlen irányelvet. Végül azokat a különféle elméleteket, amelyek bár elütnek egymástól és ellenkező eszmei nézőpontokból származnak, mégis megegyeznek abban, hogy az államot vagy az államot képviselő valamely érdekcsoportot végső és legfelsőbb létformának tekintik, amely mentes az ellenőrzéstől és a bírálattól, még akkor is, ha elméleti és gyakorlati kiindulópontjai beletorkollanak és beleütköznek az emberi és keresztény lelkiismeret lényeges adottságainak nyílt tagadásába.

Aki tiszta és éles szemmel vizsgálja az eszményi társadalmi rend és az eszményi jogrend életbevágó összefüggéseit, és nem téveszti szem elől azt, hogy a belső egység a maga sokrétűségével a szellemi erők túlsúlyától, az emberi méltóságnak magunkban és másokban való megbecsülésétől, a társadalomhoz és az Istentől elébe tűzött célokhoz való ragaszkodástól függ, az nem csodálkozhatik azoknak a jogelméleteknek a szomorú következményein, amelyek letérve az igazság királyi útjáról, anyagelvű tételek ingoványos talaján járnak. Ellenben nyomban belátja, hogy halaszthatatlanul vissza kell térni az olyan szellemi és erkölcsi, komoly és mélyreható felfogáshoz, amelyet az igazi emberiség melege fűt és a keresztény hit fénye ragyog át. A jogrendben ez a keresztény hit az Istentől akart társadalmi rend külső visszfényét, az Isten képére teremtett emberi szellem tündöklő alkotását mutatja be.

Erre az egyedül életképes szerves elgondolásra, amelyben a legnemesebb emberiség és a legeredetibb keresztény szellem egyformán érvényesül, ráillik a Szentírás szava, amelyet a nagy Aquinói magyaráz: „Opus iustitiae pax”, „a béke az igazságosság műve” (St. Th. 2a 2ae p. q. 29 a. 3). Ez a szó a társadalmi élet külső és belső arculatára egyaránt alkalmazható.

Nem ismer sem ellentétet, sem vagylagosságot: „szeretet vagy jog”, hanem csak ezt a termékeny egységet: „szeretet és jog”.

Mind a kettő ugyanazon isteni szellem kisugárzása, mind a kettő az emberi szellem méltóságának megvallása és pecsétje. Kölcsönösen kiegészítik, lelkesítik, támogatják egymást, együttműködnek, összefognak az egyetértés és a békítés útján. Amíg a jog egyengeti az utat a szeretetnek, a szeretet enyhíti és felmagasztosítja a jogot. Mind a kettő abba a társadalmi légkörbe emeli az emberi életet, amelyben a földi élet hiányosságai, akadályai és nehézségei között is lehetséges a testvéri együttélés. De tegyük fel, hogy anyagelvű eszmék gonosz szelleme jut uralomra, a hatalomra és a hatalmaskodásra való törekvés ragadja durva kezébe az

események gyepelőjét, akkor napról-napra érezhetőbben jelentkeznek majd ennek bomlasztó hatásai. Eltűnik a szeretet és az igazságosság. Ez már az Istentől elfordult társadalom fenyegető összeomlásának szomorú hírnöke.

II. Együttélés a nyugalomban

A béke második alapvető eleme, amely felé szinte ösztönszerűen tör minden emberi társadalom, a nyugalom. Ó boldog nyugalom, neked semmi közöd sincs ahhoz a merev és konok, szívós és gyerekesen önféjú csökönyösséghez, amely a meglévőhöz ragaszkodik; sem a gyávaság és önzés szülte ellenkezéshez, mely vonakodik foglalkozni azokkal a kérdésekkel és feladatokkal, melyeket a haladó kor és az egymásra következő nemzedékek követelményei érleltek meg és vonszolnak magukkal, mint a jelen halaszthatatlan szükségleteit. De a keresztény ember, aki legkisebb felebarátja iránt is felelősséget érez, nem ismer tunya nyugalmat, sem megfutamodást, hanem küzdelemmel és cselekvéssel válaszol minden tétlenségre és árulásra abban a hatalmas szellemi mérkőzésben, amelyben a jövő társadalom felépítése, sőt a társadalom lelke forog kockán.

A nyugalom és a tevékenység összhangja

A nyugalom, ahogy Aquinói Szent Tamás értette, és a lángoló tevékenység nem ellenkezik egymással, hanem inkább összhangban párosulnak az olyan ember szemében, aki meggyőződött a társadalom lelki alapjainak szépségéről és szükségességéről s rendeltetésének nemes voltáról.

Éppen nektek, ifjak, akik könnyen hátat fordítotok a múltnak s vágyakozással és reménységgel szegezitek tekinteteket a jövőbe, jelentjük ki forró szeretettel és atyai gondoskodással: kicsorduló erő és vakmerőség magukban nem elégségesek, ha nem állítjuk, amint illik, a jó ügynek és egy szeplőtelen zászlónak a szolgálatába. Hiábavaló minden lázas tevékenység, erőlködés és kapkodás, ha nem pihenünk meg Istenben és az Ő örök törvényében. Az a meggyőződés lelkesítsen benneteket, hogy az igazságért harcoltok. Hogy minden érzésteket és erőteteket, vágyatokat és lemondástokat annak szolgálatába állítjátok. Hogy Isten örök törvényeiért, az emberi személy méltóságáért és céljainak diadaláért küzdötök. Ha érett férfiak és ifjak az Isten örökké élő nyugalmanak tengerébe horgonyozzák le magukat és a vérmérsékletből, továbbá a foglalkozásokból származó különféleségeket tősgyökeres keresztény szellemben kiegyenlítik, a hajtóerőt pedig a fékező erővel összhangba hozzák, a nemzedékek közt jelentkező természetes különbség soha sem válik veszedelmessé, sőt ellenkezőleg, az idők és az életviszonyok változó folyásában is hatásosan segíti elő az Isten örök törvényeinek megvalósítását.

A munkás világ

A társadalmi élet egy különleges területén, ahol egy századon keresztül mozgalmak és elkeseredett összetűzések keletkeztek, a munka óriási és folyton gyarapodó világában, a munkások, a bérért dolgozók és alárendeltek hatalmas seregében, ma legalább látszólagos nyugalom van. Ha a jelent a maga háborús szükségleteivel adott ténynek tekintjük, ez a nyugalom szükséges és indokolt követelmény lehet, de ha a mai állapotot az igazságosság, a keretek közé szorított jogos munkásmozgalom szempontjából nézzük, a nyugalom csupán látszólagos marad mindaddig, amíg ezt a célt el nem érték.

Az Egyház, mindenkor vallási indítókok hatása alatt, kárhoztatta a Marx-féle szocializmus különféle rendszereit és kárhoztatja ma is, mert kötelessége és állandó joga, hogy megóvja az embereket olyan áramlatoktól és befolyásoktól, amelyek veszélyeztetik örök üdvösségüket. Azonban az Egyháznak észre kell vennie és meg kell látnia azt, hogy a munkás, miközben javítani igyekszik helyzetén, beleütközik egy olyan társadalmi szerkezetbe, amely távolról sincs összhangban a természettel, hanem ellenkezik az Istentől felállított renddel és azzal a céllal,

amelyet Ő a földi javaknak kitűzött. Bármennyire hamisak, kárhozatosak és veszedelmesek voltak is az utak, amelyeken eddig járt és ma is jár, vajon kicsoda és főképpen melyik pap vagy keresztény maradna süket a mélységből feltörő kiáltásra, amely az igazságos Isten világában igazságosságot és testvéries szellemet követel? Ez bűnös és Isten előtt semmiképpen sem igazolható hallgatás volna. Ellentétben állana az apostol fennkölt felfogásával, aki egyfelől arra buzdít, hogy keményen szembe kell szállni a tévellyel, másfelől meg tudja, hogy elnézőknek kell lennünk a tévelygők iránt és őszinte lélekkel igyekeznünk megérteni vágyaikat, reményeiket és indítóokaikat.

Isten, mikor megáldotta őszüleinket, így szólott hozzájuk: „Növekedjete és sokasodjatok, és töltsétek be a földet, és hajtsátok uralmatok alá”. (Gen 1,28) Az első családfőhöz pedig így szólott: „Arcod verejtékével eszed kenyeredet”. (Gen 3,19) Az emberi személy méltósága tehát elvileg megköveteli, mint az élet természetes alapfeltételét, a föld javainak használatához való jogot; ennek pedig az az alapvető kötelesség felel meg, hogy lehetőleg mindenkit magántulajdonhoz kell juttatni. A tételes jogszabályok, amelyek a magántulajdont szabályozzák, változhatnak és többé-kevésbé korlátozott haszonélvezetet engedhetnek, de ha hozzá akarnak járulni a közösség megbékéltetéséhez, meg kell akadályozniuk, hogy a munkás, aki családapa vagy azzá lesz, olyan gazdasági függőségre és szolgaságra legyen kárhóztatva, amely összegegyeztetetlen az emberi személy jogaival.

Nem változtat a tényeken az, ha ez a szolgaság a magántőke túlkapásától vagy az államhatalomtól származik. Sőt az állam nyomása alatt, amely mindenben uralkodik és szabályozza az egész magán- és közéletet, annyira, hogy még a gondolkodás, a meggyőződés és a lelkiismeret területére is behatol, a szabadság hiánya még súlyosabb következményekkel járhat, amint a tapasztalat is mutatja és bizonyítja.

Az emberi társadalom rendjének és megbékélésének öt alapvető pontja

Aki az ész és a hit világánál vizsgálja a társadalmi élet alapjait és céljait, amelyeket röviden vázoltunk és azokat erkölcsi tisztaságukban és emelkedettségükben, továbbá minden téren tapasztalható jótékony eredményeikben szemléli, az könnyen meggyőződhetik a rend és megbékélés hatalmas elveiről, amelyeket nagy eszmények szolgálatába állított és minden akadály legyűrésére kész törekvések megadhatnának, vagy mondjuk inkább, visszaadhatnának a sarkaiból bensőleg kiforgatott világnak. Azonban előbb le kell dönteni az értelmi és jogi korlátokat, melyeket elfogultság, tévelyek és közöny, továbbá a gondolkodás, érzelm és cselekvés elvilágiasodásának hosszú folyamata teremtett meg, ami elszakította és eltávolította a földi államot az Isten államának világosságától és erejétől.

Ma inkább, mint valaha, ütött a jóvátétel órája. Itt az idő, hogy felrázzuk a világ lelkiismeretét abból a súlyos dermedtségből, amelybe széles körben elterjedt téveszmék mérge döntötte. Annál inkább, mert a mostani anyagi és erkölcsi szétesésben minden pusztán emberi rendezés gyöngeségének és tarthatatlanságának felismerése még azokat is kiábrándulásra készítheti, akik látszólagosan boldog időkben nem érezték sem magukban, sem a társadalomban az örökkévalóval való kapcsolat hiányát és azt nem tekintették elgondolásaik lényeges hibájának.

Amit világosan látott a mélységesen hívő lélek, aki mások esztelensége miatt szenvedett, azt most teljes világosságában tárja elénk a mai világ bomlás félelmetes sorsfordulatának robaja. Az utolsó ítélet döbbenetes fenségével zúgja még a lagymatagok, a közönyösök, a meggondolatlanok fülébe is azt a régi igazságot, amely tragikus módon mindig új formában jelentkezik és századról-századra, nemzetről-nemzetre mennydörög a próféta ajkáról: „Mindazok, kik Téged elhagynak, megszégyenülnek; a Tőled eltávozó a porba iratnak, mert elhagyták az élő vizek forrását, az Urat.” (Jeremiás jóvendölései 17,13)

Nem siránkozást, hanem cselekvést parancsol a jelen pillanat. Ne siránkozzunk azon, ami van, vagy ami volt, hanem fogjunk annak újjáépítéséhez, ami a társadalom javára fel fog épülni és aminek fel is kell épülnie. A kereszténység legjobbjainak és választottainak a keresztiesek lelkesedésével össze kell fogniuk az igazság, az igazságosság és a szeretet szellemében a kiáltásra: Isten akarja! és a régi keresztiesek módjára készen kell lenniük a szolgálatra, az önfeláldozásra. Akkor arról volt szó, hogy felszabadítsák a megtestesült isteni Ige élete által megszentelt földet, ma, hogy így fejezzük ki magunkat, új átkelésről van szó, hogy napjaink és korunk tévedéseinek tengerén átvágjunk, és felszabadítsuk a szellemi szent földet, amelynek az a rendeltetése, hogy belsőleg szilárd társadalmi újjáépítéshez változhatatlan irányelvek és törvények alaprétégeül szolgáljon.

Eme magasztos cél érdekében fordulunk hozzátok, kedves fiaink, a béke fejedelmének jászolyától, abban a reményben, hogy az ő kegyelme szétárad szívetekben, hiszen ti Krisztusban a ti Megváltókat ismeritek fel és imádjátok. De fordulunk mindazokhoz, akik legalább az Istenben való hit lelki köteléke kapcsol hozzánk. Végül mindazokhoz, akik szabadulni akarnak a kételyektől és a tévedésektől, akik világosság és irányítás után sóvárognak. Szüntelen esdeklő atyai sürgetéssel buzdítunk benneteket nemcsak arra, hogy érezzétek át lelketek mélyéből a pillanat aggasztó komorságát, hanem arra is, hogy gondolkozzatok az üdvöt hozó természetfeletti hajnalhasadás lehetőségeiről, és fogjatok össze vállvetett munkával a társadalomnak léleekben és igazságban való megújítására.

Ennek a szükséges és szent kereszties hadjáratnak főcélja, hogy a béke csillaga, a betlehemi csillag újra fölragyogjon az egész emberiség felett, tündöklő fényével, békét lehelő vigaszával, termékenyebb, boldogabb, jobb jövő ígérétevel és előjelével.

Igaz, hogy az út, mely az éjszakából a ragyogó reggelhez vezet, hosszú lesz, de döntők az első lépések azon az ösvényen, amelynek első öt mérföldkövére a következő alapelvek vannak acélvésővel rávésve:

1. Az emberi személy méltósága és jogai

Aki azt akarja, hogy a béke csillaga felkeljen és megállapodjék a társadalom felett, az törekedjék maga is visszaadni az emberi személynek azt a méltóságot, amelyet az Isten kezdettől fogva megadott.

Küzdjön az embereknek, mint lélektelen tömegeknek túlzott tömörítése ellen; gazdasági, társadalmi, politikai, szellemi és erkölcsi ingatagsága ellen; a szilárd elvek és az erős meggyőződés hiánya ellen; az ösztönök és érzelmek túlfűtött ingerültsége és az állhatatlanság ellen. Viszont mozdítsa elő minden megengedett eszközzel az élet minden vonatkozásában olyan társadalmi életformák kialakulását, amelyekben lehetséges és biztosítva van a teljes személyi felelősség, mind a földi, mind az örökkévaló rend szempontjából.

Szálljon síkra a személy alapvető jogainak tiszteletben tartása és gyakorlati megvalósítása mellett. Ezek a jogok a testi, szellemi és erkölcsi élet fenntartásához és fejlesztéséhez, különösen pedig a vallásos kiképzéshez és neveléshez való jog. A magán és nyilvános istentisztelethez való jog, beleértve a vallásos jellegű karitatív tevékenységet is. Elvben, a házassághoz és a házasság céljának eléréséhez való jog, a házastársi és családi élethez való jog. A családi élet fenntartásához elengedhetetlen eszköznek, a munkának a joga. Az állapot szabad megválasztásának joga, így tehát a papi és szerzetesi élethez való jog is. Az anyagi javak használatához való jog, amely azonban számot vet egyéni kötelelességeivel és a társadalmi korlátozásokkal.

2. A társadalmi egység és különösképpen a család védelme

Aki azt akarja, hogy a béke csillaga felkeljen és megállapodjék a társadalom felett, az utasítsa vissza az anyagelvűség minden változatát, amely a népet szétszórt és belső összetartás nélküli egyedekből összeverődött nyájnak nézi, ezért az uralkodás és önkény alkalmas anyagának tekinti.

Törekedjék a társadalmat a Gondviselés irányítása mellett felnőtt és megérett belső egységnek felfogni. Olyan egységnek, amely a neki kijelölt térben és különleges adottságai szerint különböző osztályok és foglalkozások együttműködésével a műveltség és a vallás örök és mindig új céljaira törekszik.

Védelmet a házasság felbonthatatlanságát. Engedjen a családnak, a nép pótolhatatlan sejtjének, teret, fényt, szabad levegőt, hogy betölthesse hivatását, amely abban áll, hogy biztosítja az élet örök folytonosságát és a gyermekek nevelését olyan szellemben, amely megfelel a saját igaz vallási meggyőződésének. Őrizze meg, erősítse vagy építse újjá képességei szerint a maga gazdasági, szellemi, erkölcsi és jogi egységét. Legyen rá gondja, hogy a családi élet anyagi és szellemi előnyeihez az alkalmazottak is hozzájussanak. Szerezzen minden családnak családi tűzhelyet, ahol az anyagilag és erkölcsileg egészséges családi élet teljes virágzásában és melegségében kibontakozhat. Gondoskodjék arról, hogy a munkahelyek és a lakóhelyek ne legyenek annyira távol egymástól, hogy a családfő, gyermekeinek nevelője, szinte idegenné váljék saját otthonában. Mindenekfelett pedig törekedjék arra, hogy a nyilvános iskolák és a család közt helyreálljon a kölcsönös bizalom és egymásrautaltság köteléke, amely egykor áldásos gyümölcsöket termelt, de amelyet ma a bizalmatlanság váltott fel ott, ahol az iskola az anyagelvű szellem befolyása vagy uralma alatt megmérgezi és tönkreteszi azt, amit a szülők gyermekeik lelkébe belecsepegtettek.

3. A munka méltósága és jogai

Aki azt akarja, hogy a béke csillaga felkeljen és megállapodjék a társadalom felett, az adja meg a munkának azt a helyet, amelyet Isten kezdettől fogva kijelölt neki. Mindennemű munkának, mint a világ meghódításában Isten dicsőségét szolgáló nélkülözhetetlen eszköznek, elidegeníthetetlen méltósága van, ugyanakkor bensőségesen összefügg az emberi személy tökéletesedésével. A munka előkelő méltóságát és kiválóságát semmiképpen sem alacsonyítja le a velejáró fáradtság és teher, amelyeket az eredeti bűn következményeiként az Isten iránt való engedelmességgel és alázatossággal kell elviselnünk.

Aki ismeri elődeink nagy körleveleit és a Mi előző szövegünket, az jól tudja, hogy az Egyház nem habozik levonni a munka erkölcsi méltóságából származó gyakorlati következtetéseket és azokat tekintélyének egész súlyával támogatja. Ezek a követelmények, a munkás és a család szükségletére elegendő igazságos béren kívül, magukban foglalják egy olyan társadalmi rend fenntartását és tökéletesítését, amely lehetővé teszi a nép minden rétegének a magántulajdon biztos birtoklását, ha még oly szerény is az. Elősegíti a munkásosztály különösen értelmes és jóindulatú gyermekeinek magasabb kiképzését. Előmozdítja a közvetlen környezetben, a helységben, majd a tartományban, a népben és a nemzetben az érdek- és osztályellentéteket letompító társadalmi szellem ápolását és gyakorlását. A hamisítatlan emberi és keresztény testvéri összetartozás gyakorlásával örvendetesen megszünteti a munkásban a társadalomból való kirekesztés érzetét.

A halaszthatatlan társadalmi újítások üteme és foka az egyes nemzetek gazdasági képességeitől függ. Csakis az erősek és gyengék erőviszonyainak bölcs és nagylelkű kiegyensúlyozásával lehet elérni az egyetemes megbékélést, hogy ne maradjanak tűzfészkek és fertőző góccok, amelyekből újabb szerencsétlenségek származhatnak.

Nyilvánvaló jelek arra a megfigyelésre indítanak bennünket, hogy a különféle előítéletek és gyűlölködések kavargásában, amelyek a mai háború lázas tébolyának szomorú velejáráói, még nem aludt ki a népekből annak a tudata, hogy jóban és rosszban benső összefüggésben vannak egymással, sőt úgy látszik, hogy ez a tudat élénkebbé és hatékonyabbá vált. Vagy nem igaz-e, hogy mély gondolkodók az önzésről és a nemzeti elszigeteltségről való lemondásban látják egyre világosabban az általános megszabadulás útját, ezért készek arra, hogy népeiktől súlyos áldozatokat követeljenek, amelyek szükségesek más népek társadalmi megbékéléséhez? Bárcsak ez a karácsonyi szózatunk, melyet minden jó szándékú és nemes szívű emberhez intéztünk, bátorítaná és növelné minden nemzet körében a társadalmi keresztes hadjárat seregeit! Adja meg az Isten az ő békés zászlaiaknak azt a győzelmet, amely méltó nemes vállalkozásukhoz!

4. A jogrend helyreállítása

Aki azt akarja, hogy a béke csillaga felkeljen és megállapodjék a társadalmi élet felett, annak részt kell vennie a jogrend gyökeres újjáépítésében.

A jogérzék manapság gyakran befolyásolja és kifogatja a pozitívizmus és haszonelvűség hangos hirdetése és gyakorlata. Ezek a tanok bizonyos meghatározott érdekcsoportok, körök és mozgalmak szolgálatába szegődtek, amelyek célkitűzései azután kijelölik és megszabják a törvényhozás és a bírósági gyakorlat irányát.

Ennek a helyzetnek az orvoslása csak úgy lehetséges, ha felébresztjük az emberekben az Isten legfőbb uralmán nyugvó és minden emberi önkénytől megóvott jogrend tudatát. Ez a jogrend kiterjeszti védő és büntető karját az ember elidegeníthetetlen jogai fölé és megvédelmezi azokat minden emberi hatalom támadásai ellen.

Az Isten által akart jogrendből folyik az ember elidegeníthetetlen joga a jogbiztonsághoz és ezzel együtt egy minden önkényes támadással szemben védett meghatározott jogkörhöz.

Az embernek az embertársához, az egyénnek a társadalomhoz, a hatósághoz, a polgári kötelességekhez való viszonyát, másrészt a társadalomnak és a hatóságnak az egyénekhez való viszonyát világos jogi alapra kell helyezni, és a szükséghez mérten meg kell védeni bírói tekintéllyel.

Ennek feltételei.

a) olyan törvényszék és bíró, akik világosan megfogalmazott és körülírt jogrendszerből merítik irányelveiket;

b) világos jogszabályok, amelyeket nem lehet felforgatni, unos-untiglan való hivatkozással feltételezett népi érzésre és merő hasznossági okokra;

c) annak az elvnek az elismerése, hogy az állam és a tőle függő hivatalnokok és szervezetek is kötelesek a jóvátételre és az egyének szabadságát, tulajdonát, becsületét, előléptetését és boldogulását sértő intézkedések visszavonására.

5. A keresztény szellemű államelmélet

Aki azt akarja, hogy a béke csillaga felkeljen és megállapodjék az emberi társadalom felett, az mozdítsa elő az észszerű fegyelmet, nemes emberiségen és a keresztény szellem felelősségtudatán alapuló államelmélet és államvezetés kialakulását.

Segítse visszavezetni az államot és az államhatalmat a társadalom szolgálatára és az emberi személynek és tevékenységének teljes tiszteletben tartására, hogy örök céljait elérhesse.

Törekedjék tőle telhetőleg szétoszlatni azokat a tévtanokat, amelyek igyekeznek az államot és az államhatalmat az erkölcs ösvényéről letéríteni és felszabadítani azoktól a határozottan erkölcsi kötelekektől, amelyek őket az egyéni és társadalmi élethez fűzik, ugyanakkor pedig

eltántorítják őket, hogy tagadják meg, vagy gyakorlatilag ne vegyék számításba a lényegbevágó függést, amely őket a Teremtő akaratával egyesíti.

Mozdítsa elő annak az igazságnak az elismertetését és elterjedését, amely földi vonatkozásban is azt tanítja, hogy az „uralkodás” mélységes értelme és végső erkölcsi és egyetemes jogosultsága a „szolgálat”.

Gondolatok a világháborúról és a társadalom megújulásáról

Kedves fiaim! Adja Isten, hogy amikor hangunk eljut a fületekhez, szíveteket egész valójában rázza fel és indítsa meg a mélységes komolyság, a szerető gondosság, a szüntelen esdeklés, amellyel ezeket a gondolatokat lelketekbe vessük. Ezek a gondolatok felhívás a világ lelkiismeretéhez és toborzó kiáltás mindazokhoz, akik a világszerencsétlenség méreteinek láttára hajlandók megfontolni és mérlegelni hivatásuk és felelősségük nagyságát.

Az emberiség nagy része és – nem habozunk kijelenteni – nem kevesen azok közül is, akik keresztényeknek vallják magukat, bizonyos mértékig osztoznak az együttes felelősségben a jelenlegi társadalom téves fejlődéséért, a bajokért és az erkölcsi emelkedettség hiányáért.

Ez a világháború és mindaz, ami vele összefügg, akár távoli vagy közeli előzményeit, akár lefolyását és anyagi, jogi és erkölcsi hatását értjük, mi egyéb, mint összeomlás, amely talán meglepetésszerű a meggondolatlanok számára, de amelyet jól előre láttak és elhárítani kívántak azok, akik mélyen beletekintettek abba a társadalmi rendbe, amely elcsépelet szőlőfalak külszíne vagy álarca mögé rejtette végzetes gyengeségét és nyereszkedésre és hatalomra törő féktelen ösztönét?

Ami a béke idején elfojtva lappangott, az a háború kitörésekor oly cselekmények sötét sorozatában robbant ki, amelyek ellentétben vannak az emberi és a keresztény szellemmel. A nemzetközi egyezmények, amelyek a háború embertelenségeinek enyhítésére irányultak, azt a harcoló felekre korlátozták és szabályozták a legyőzöttek megszállását és fogságát: nem egy helyen holt betükké váltak. És vajon ki láthatná ennek a fokozatos rosszabbodásnak a végét?

Vajon a népek ölbe tett kézzel akarják nézni ezt a végzetes folyamatot? Nem kellene inkább annak a társadalmi berendezkedésnek a romjában, amelyről gyászos módon bizonyosodott be, hogy nem alkalmas a népek javának előmozdítására, összefogni minden nagylelkű és becsületes érzésű embernek és ünnepi fogadalmat tenni, hogy nem nyugszanak addig, amíg a föld valamennyi népében és nemzetében nem szaporodott hadsereggé azoknak a csapata, akik elhatározták, hogy visszavezetik a társadalmat az isteni törvény megingathatatlan súlypontjához, és az egyén s az Istenben megnevesült közösség szolgálatára szentelik magukat?

Ezzel a fogadalommal tartozik az emberiség a megszámlálhatatlan halottnak, akik a csatatereken fekszenek eltemetve; életük feláldozása a kötelesség teljesítésében égő áldozat a jobb új társadalmi rendért.

Ezzel a fogadalommal tartozik az emberiség az anyák, özvegyek és árvák végeszakadatlan gyászoló seregének, akiket megraboltak életük fényétől, vigaszától és támaszától.

Ezzel a fogadalommal tartozik az emberiség a megszámlálhatatlan menekültnek, akiket a háború orkánja kitepelt hazájukból és idegen földön szórt szét, ők együtt siránkoznak a Prófétával: „Örökségünk idegenekre szállott, házaink a külföldiekre.” (Jeremiás siralmi 5,2)

Ezzel a fogadalommal tartozik az emberiség azoknak a százezreknek, akik a legcsekélyebb bűnük nélkül, olykor csupán nemzetiségi vagy faji okokból, halálra vagy lassú pusztulásra vannak ítélve.

Ezzel a fogadalommal tartozik az emberiség annak a sok ezer nem harcolónak, nőnek, gyermeknek, betegnek és öregnek, akiket a légi háború, amelynek borzalmaiktól kezdettől fogva több ízben megbélyegeztük, megkülönböztetés nélkül vagy csupán elégtelen megállapítás alapján fosztott meg életüktől, javaiktól, egészségüktől, otthonuktól, szeretetintézményeiktől és templomaiktól.

Ezzel a fogadalommal tartozik az emberiség a tengernyi könnynek és keserűségnek, a rengeteg fájdalomnak, gyötremnek, amelyek a szörnyű összecsapás gyilkos pusztításából

származnak és égre kiáltanak, hogy szálljon le a Szentlélek, és szabadítsa meg a világot az erőszak és a rémület áradatától.

Fohász a világ Megváltójához

És hova helyezhetnétek bensőségesebb bizalommal, biztonsággal és erősebb hittel a társadalom megújítására tett fogadalmatokat, mint a „desideratus cunctis gentibus”, vagyis annak a lábaihoz, aki után minden nemzet sóvárog, aki itt fekszik előttünk a jászolyban, mint kised, emberségének elragadó bájában, de egyúttal kezdődő megváltói küldetésének megható vonzóerejében? Hol kaphatna kifejezőbb szentesítést és hatásosabb serkentést a társadalom megtisztításáért és megújításáért indított eme nemes és szent keresztes hadjárat, mint Betlehemben, ahol a megtestesülés fölséges titkában az új Ádám jelent meg? Nemde az Ő igazság- és kegyelemforrásából kell mindenképpen merítenie az emberiségnek az üdvösség vizét, ha nem akar elpusztulni a jelen sivatagában? „És mi mindnyájan az Ő teljességéből vettünk.” (János 1,16)

Az igazság és a kegyelem teljessége, mint húsz évszázad óta mindig, ma is töretlen erővel árad szét a földkerekségen. Az Ő világossága hatalmasabb a sötétségnél. Szeretetének sugara hatásosabb a dermesztő önzésnél, mely annyi embert visszatart attól, hogy növekedjék és kiteljesedjék legjobb énjé. Ti, az új nemes társadalom önkéntes keresztesei, emeljétek fel az erkölcsi és keresztény megújulás új lobogóját, üzenjétek hadat az Istentől való sötét elpártolásnak, a rideg testvérvizálynak. Küzdjétek a súlyosan beteg emberiségért, amelyet csakis a keresztényien fennkölt lelkiismeret nevében fogtok meggyógyítani.

Áldásunk, atyai jókívánságunk és bátorításunk kísérje nagylelkű vállalkozásokat és maradjon mindazokkal, akik nem riadnak vissza a kemény áldozatoktól. Ezek az áldozatok az acélnál is erősebb fegyverek a társadalmat emésztő kór leküzdésére. A társadalmi, emberi és keresztény eszményekért folytatott keresztes-vállalkozások felett ragyogjon vigasztalón és serkentőn a csillag, amely a betlehemi barlang felett tündökölt, mint a keresztény korszak örök jócsillaga. Szemléléséből merített, merít és fog meríteni a jövőben is erőt minden hívő szív: „Ha harc támad ellenem, én akkor is bízom.” (Zsolt 26,3) Ahol ez a csillag ragyog, ott van Krisztus: „Az ő vezetésével nem tévedünk el; általa hozzá megyünk, hogy a ma született gyermekkel mindörökké örvendezzünk.” (S. Augustini Sermo 189, c. 4. – Migne PL. t. 38 col. 1007.)